

УДК 373.3.016.091.3:78

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-64>**Тетяна БЕЛІНСЬКА,**

orcid.org/0000-0003-2000-9515

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) festanta1@gmail.com

Людмила ВАСИЛЕВСЬКА-СКУПА,

orcid.org/0000-0002-1215-0351

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) lpvasylevska@gmail.com

Лоліта КОСТЮК,

orcid.org/0000-0001-7457-2931

вчитель музичного мистецтва

Комунального закладу «Вінницька гімназія № 24»
(Вінниця, Україна) lola.buch94@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті актуалізовано проблему використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. Звернено увагу на ключову реформу «Нова українська школа», згідно якої головною метою якісної освіти є формування успішної особистості. Розглянуто відмінності між hard skills та soft skills та визначено, що одним із пріоритетних напрямків є формування в учнів початкової школи м'яких навичок для успішної взаємодії особистості в суспільстві. Проаналізовано вимоги початкової школи щодо формування визначених навичок у школярів та визначено перспективи такої діяльності. Здійснено аналіз наукових теоретико-методичних джерел українських та зарубіжних вчених, на основі яких було обґрунтовано необхідність формування soft skills на основі інтерактивних методів в межах уроків музичного мистецтва в початкових класах. Проаналізовано дефініцію понять «hard skills», «soft skills», «інтерактив», «інтерактивні методи навчання», досліджено наукові підходи в тлумаченні їх сутності. Визначено, що найбільш затребуваними soft skills є критичне мислення, креативність, культурна обізнаність, комунікативні навички, гнучкість, навчання впродовж життя. Обґрунтовано необхідність формування soft skills з раннього віку. Визначено, що найсприятливішим для формування особистісних якостей і поведінки особистості є молодший шкільний вік. Звернено увагу на доцільність формування soft skills засобами музичного мистецтва, адже мистецтво та творчість пробуджують та розвивають особистість. Визначено, що впровадження інтерактивних методів сприяє залученню дітей до активної творчої діяльності. Розглянуто організаційні форми інтерактивного навчання та приклади інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкових класів на основі розкриття сутності окремих soft skills, а саме: бесіди, тренінги, вправи, «Коло ідей», «Рольова гра», ситуаційні методи, методи музичного узагальнення, метод співпереживання, ігрові методи тощо. Визначено, що дана проблема потребує подальшого пошуку шляхів та відповідних педагогічних умов задля удосконалення процесу формування soft skills в учнів за допомогою засобів різних видів мистецтва.

Ключові слова: soft skills, hard skills, учні початкових класів, урок музичного мистецтва, інтерактив, інтерактивні методи, формування, форми навчання.

Tetiana BELINSKA,

orcid.org/0000-0003-2000-9515

Ph.D. in Pedagogy,

*Associate Professor at the Department of Vocal and Choral Training,
Theory and Methodology of Music Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
(Vinnytsia, Ukraine) festantal@gmail.com*

Liudmyla VASYLEVSKA-SKUPA,

orcid.org/0000-0002-1215-0351

Ph.D. in Pedagogy,

*Associate Professor at the Department of Vocal and Choral Training,
Theory and Methodology of Music Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
(Vinnytsia, Ukraine) lpyasylevska@gmail.com*

Lolita KOSTIUK,

orcid.org/0000-0001-7457-2931

Teacher of Musical Art

*Municipal Institution «Vinnytsia gymnasium № 24»
(Vinnytsia, Ukraine) lola.buch94@gmail.com*

THE USE OF INTERACTIVE METHODS IN MUSIC ART LESSONS AS A MEANS OF SOFT SKILLS FORMATION IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

The article actualizes the problem of using interactive methods in music lessons as a means of forming soft skills in primary school students. Attention is drawn to the key reform of the New Ukrainian School, according to which the main goal of quality education is the formation of a successful personality. The differences between hard skills and soft skills are considered and it is determined that one of the priority areas is the formation of soft skills in primary school students for successful interaction of the individual in society. The requirements of primary school for the formation of certain skills in students are analyzed and the prospects of such activities are determined. The analysis of scientific theoretical and methodological sources of Ukrainian and foreign scientists is carried out, on the basis of which the necessity of forming soft skills on the basis of interactive methods within the lessons of music art in primary classes was substantiated. The definition of the concepts «hard skills», «soft skills», «interactive», «interactive teaching methods» is analyzed, scientific approaches in the interpretation of their essence are investigated. It is determined that the most popular soft skills are critical thinking, creativity, cultural awareness, communication skills, flexibility, lifelong learning. The necessity of forming soft skills from an early age is substantiated. It is determined that the most favorable for the formation of personal qualities and personality behavior is the younger school age. Attention is paid to the expediency of forming soft skills by means of musical art, because art and creativity awaken and develop the personality. It is determined that the introduction of interactive methods helps to involve children in active creative activities. Organizational forms of interactive learning and examples of interactive teaching methods in music lessons as a means of forming soft skills in primary school students based on the essence of certain soft skills, namely: conversations, trainings, exercises, «Circle of Ideas», «Role Play», situational methods, methods of musical generalization, method of empathy, game methods, etc. It is determined that this problem requires further search for ways and appropriate pedagogical conditions to improve the process of forming soft skills in students through various arts.

Key words: *soft skills, hard skills, elementary school students, music lesson, interactive, interactive methods, formation, forms of learning.*

Постановка проблеми. У досягненні цілей ключової реформи «Нова українська школа» основним є забезпечення якісної освіти та сприяння навчанню впродовж життя. Стрімкий розвиток освітньої сфери, прагнення до формування успішної особистості визначають недостатність набуття лише «жорстких навичок» (hard skills) та актуалізує потребу зміщення акценту з вивчення самого предмету на використання його як засобу формування самостійності, ініціативності, творчості в учнів, виявлення моральної позиції в особистості, стимулювання потреби до самовдос-

коналення. А тому, одним із основних напрямків є формування в учнів «м'яких навичок» (soft skills, у НУШ подаються як «наскрізні вміння»), що є такими соціальними та універсальними навичками, які відповідають за успішність взаємодії особистості в суспільстві та мають першочергове значення в будь якій сфері діяльності. Крім того, вміння ефективно комунікувати, працювати в команді значно посилюють професійні навички.

Початкова школа є особливим осередком розвитку особистості, що залежить від педагогіч-

них умов, влучно обраного методично-практичного інструментарію, адже, в перспективі молода людина повинна володіти сформованим критичним та самокритичним мисленням, бути здатною до опанування сучасними знаннями, керуватись навичками пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, вміти виявляти та вирішувати проблемні ситуації, планувати власну діяльність, мати здібність до абстрактного мислення тощо.

Актуальність проблеми потребує пошуку нових шляхів для успішного її розв'язання, а тому, здобуття позитивних результатів у формуванні soft skills в початковій школі ми вбачаємо шляхом впровадження інтерактивних методів, які сприяють стимулюванню активної творчої діяльності учнів на уроках музичного мистецтва.

Аналіз досліджень. Проблема формування soft skills в особистості розкривається у працях зарубіжних вчених D. McClelland, Ph. Moss, Ch. Tilly, W. Thabet, C. Conrad, W. Leigh. Теоретичні основи сутності поняття «soft skills» розглянуто в наукових дослідженнях Б. Всесвятського, Є. Гайдученко, А. Склярєнко. Про роль і значення soft skills для професійного розвитку особистості йдеться у вченнях К. Аверіної, О. Байрамової, Т. Япринець.

Особливості формування комунікативних навичок у молодших школярів звернена увага вчених Ю. Бондаренко, М. Бунакова, С. Стеблюк, І. Кузаєвої, К. Тороп, К. Ушинського Д. Шульженко, Н. Ярмоли. Детермінанти формування soft skills в учнів початкової школи розглянуто у працях З. Сарсекеєвої, А. Скакової, де зазначається про важливість формування таких якостей особистості, що сприятимуть успішному утвердженню в соціумі та взаємодії з навколишньою дійсністю.

В наукових джерелах велика увага звернена на формування soft skills у майбутніх вчителів музичного мистецтва, за допомогою яких педагоги матимуть можливість створювати уроки музичного мистецтва нового зразка (Н. Мозгалова, І. Барановська, І. Глазунова, О. Михайлишен, Н. Казьмірчук).

Підходи у класифікації методів музичного навчання висвітлено у працях О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського. Обґрунтування значення використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва висвітлено у працях В. Черкасова.

Теоретико-методичні засади використання інтерактивних методів навчання у початкових класах зустрічаємо у працях О. Пометун, І. Поспелкіної.

Огляд вимог Нової української школи свідчить про необхідність формування ключових компетентностей учнів початкових класів, серед яких здатність до активного спілкування, емоційний інтелект, робота з інформацією, аргументація та мотивація. Аналіз наукових джерел актуалізує проблему формування soft skills на основі інтерактивних методів та вказує на недостатність її розгляду в межах уроків музичного мистецтва в початкових класах.

Мета статті – проаналізувати особливості формування soft skills в учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва засобами інтерактивних методів навчання.

Виклад основного матеріалу. Однозначного тлумачення поняття «soft skills» в наукових джерелах немає, проте, на відміну від hard skills вони відіграють пріоритетну роль. Перші наукові пошуки тлумачення поняття «soft skills» здійснено вченим D. McClelland, яким було досліджено, що успішність людини на роботі і в житті залежить від її якостей та зауважено про необхідність звернення уваги саме на мотивацію та поведінку особистості (McClelland, 1972: 1-14). Науковцем було класифіковано hard skills та soft skills. Так, до hard skills (жорсткі навички) віднесено спеціалізовані навички (грамотність, знання мови, обчислення тощо), до soft skills – універсальні особистісні компетенції (комунікативні навички, гнучке мислення, навички самопрезентації, обміркування, спілкування тощо).

У дослідженнях Ph. Moss і Ch. Tilly soft skills поділено на дві групи: інтерактивні навички (вміння взаємодіяти з колективом) та навички мотивації (ентузіазм, позитивне ставлення до роботи, інтерес) (Moss, 1996: 252–276).

Згідно наукових досліджень J. Mahasneh і W. Thabet, найбільш затребуваними soft skills є критичне мислення, креативність, культурна обізнаність, комунікативні навички, гнучкість, навчання впродовж життя (Mahasneh, 2016: 1463–1486).

Сьогодні більше уваги звернено на формування soft skills у здобувачів вищої освіти, але, зважаючи на важливість і однозначність наукових досліджень, soft skills потрібно формувати задовго до того, як людина починає кар'єру, адже головною метою освіти повинно стати розвиток преадаптації – здатності людини пристосовуватися до ще невідомих умов (Mozgalova, 2021: 317-327).

З дитинства в особистості закладаються основи мислення, розумової діяльності, творчий потенціал. А тому формування soft skills доцільно починати ще з раннього віку. Найсприятливішим для формування особистісних якостей і поведінки осо-

бистості є молодший шкільний вік, коли на «якісно новому рівні реалізується потенціал розвитку дитини як активного суб'єкта пізнання навколишнього світу та самопізнання, здійснюється набуття власного досвіду в цьому світі, зростає роль дитячої спільноти» (Sarsekeyeva, 2020: 21).

У формуванні soft skills в учнів початкової школи особливу увагу звернено на засоби музичного мистецтва, адже мистецтво та творчість пробуджують та розвивають особистість, вдосконалюють гнучкість мислення, сприяють досягненню мети, налагодженню міжособистісних стосунків.

На нашу думку, найефективнішим шляхом формування soft skills в учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва є впровадження інтерактивних методів навчання.

Термін «інтерактив» означає взаємодіяти, бути здатним до діалогу. А отже, в природі інтерактивних методів – діалогове навчання, що є активною взаємодією учасників у процесі бесіди, діалогу, спільних дій вчителя з учнем, із врахуванням використання інформаційно-комунікативних технологій. Особливими характеристиками такої діяльності є пізнання, рефлексія, активна індивідуальна робота або співпраця учнів в колективі.

На уроках музичного мистецтва в початковій школі впровадження інтерактивних методів навчання сприяє залученню дітей до активної творчої діяльності, де вони є не лише слухачами, але й активними учасниками процесу.

Організаційні форми роботи інтерактивного навчання – індивідуальні, парні, групові, колективні та охоплюють дослідницькі процеси, ігри, роботу з різними джерелами інформації, творчі завдання, що сприяють розвитку комунікативних умінь і навичок, створюють емоційний контакт, формують вміння працювати в колективі, пробуджують інтерес та мотивацію, навчають самостійному мисленню та діям, а отже сприяють якісному формуванню soft skills.

Розглянемо приклади інтерактивних методів навчання на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкових класів на основі розкриття сутності окремих soft skills.

Розвиток лідерських здібностей учнів (спроможність вести за собою, очолювати колектив) та *безпечно і позитивно навчання* (розвиток соціального та емоційного інтелекту, у складі якого – самосвідомість, самоменеджмент, встановлення здорових та корисних стосунків, відповідальне прийняття рішень). Необхідним завданням для розвитку лідерських якостей є створення можливості до прояву дитячої активності. Усвідом-

лення успіху дитиною, віра в свої сили відіграє величезну роль у розвитку особистості. В даному аспекті варто на уроках музичного мистецтва проводити бесіди про відомих композиторів, які, перш ніж стати успішними, відчули поразку або розчарування в своєму житті. Також, так як лідерські якості не завжди співпадають зі старанністю, важливо проводити тренінги на відповідні теми (наприклад «Погляньмо на себе з боку», «Знайомтесь, це – Я») (Філінюк, 2020: 9-11) .

Комунікація. У формуванні навичок ефективно спілкуватися доцільно використовувати ігри, вправи, малі фольклорні жанри, віршики на закріплення навичок комунікативної компетентності, слухання музики, перегляд дитячих передач, а також доцільним є створення сучасного відеоконтенту з учнями початкових класів на основі інсценізованих ситуацій на обрану тему. На початку заняття варто проводити вправу «Розминка», що сприяє налаштуванню динамічного темпу роботи на уроці, актуалізує опорні знання та сприяє концентрації уваги учнів.

Робота у команді. Для розвитку гнучких навичок командної роботи доцільним є використання методу «Коло ідей», що сприяє залученню всіх учнів до дискусії (для прикладу, після прослуханого музичного твору). Форма застосування методу – поділ учнів на міні-групи, кожна з якої «вирішують» певну проблему: «журналісти» опрацьовують життєвий та творчий шлях композитора; «музичні критики» за допомогою засобів музичної виразності дають музичному твору характеристику; «психологи» оцінюють емоційний стан композитора та що він відчував під час написання твору; «художники» малюють уявну картину музичного твору; «режисери» створюють проект майбутнього мультфільму або кінофільму за настроєм прослуханої музики. Актуальним є також метод «рольової гри», що передбачає роботу всього класу, наприклад, в інсценізації пісні, де учнів можна поділити на команди «оркестрова група» та «хорова група» (Крилевець, 2009).

Розв'язання проблемних ситуацій (вміння вирішувати життєві проблеми). Головним завданням в даному аспекті є сприяння розвитку критичного мислення за допомогою створення творчих розумових дій, які впливатимуть на вироблення особливого типу мислення в учнів. Активне розв'язання проблемних ситуацій також сприятиме розвитку самостійної пізнавальної діяльності учнів, індивідуальних творчих здібностей. Доцільно використовувати ситуаційні методи які виникають «із труднощів» або «зі здивування» (коли зіштовхуються різні думки учнів).

Активне слухання (розвиток критичного та художнього мислення учнів). Доцільним є використання методу музичного узагальнення, коли учням пропонується слухати музику й узагальнювати музичні явища (Черкасов, 2016: 17-20). Метод співпереживання пов'язаний з емоційною сферою особистості. Естетичне переживання музики повинне приносити не лише насолоду, але й допомагати усвідомлювати та відстоювати ідеали прекрасного. Саме «вживання в музичний образ» спричинює відповідну емоційну реакцію та є показником найвищого рівня духовності особистості.

Впровадження інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва з метою формування soft skills потрібно робити поступово. Ефективність їх застосування залежить від чіткого планування вчителем майбутнього уроку, підбору відповідних інтерактивних вправ та завдань. Доцільним в даному аспекті використовувати ігрові методи у навчальному процесі, що сприяють збудженню інтересу, підвищують рівень продуктивності на уроках музичного мис-

тництва, розвивають комунікативні компетентності учнів. Наприклад, для стимулювання творчої активності, розвитку вмінь творчо підходити до вирішення питань доцільно використовувати такі ігри: «Знайди свій музичний інструмент», «Проспівай історію», «Я – актор», «Композитори», «Малюємо портрет». Гра є життєво необхідним засобом у житті дитини, де можна реалізувати свої бажання, краще пізнати себе і навколишній світ.

Висновки. Згідно з проаналізованими науковими дослідженнями та невичерпністю методичних підходів щодо формування soft skills в учнів початкової школи на уроках музичного мистецтва засобами інтерактивного навчання виокремлено частку найбільш актуальних методів, які сприяють ефективному навчанню та розвитку особистісних якостей. Проте дана проблема потребує подальшого пошуку шляхів та відповідних педагогічних умов задля удосконалення процесу формування soft skills в учнів за допомогою засобів різних видів мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методи і прийоми розвитку інтелектуальних і творчих здібностей учнів початкових класів: методичний посібник / упоряд. М. П. Крилевець. Полтава : ПОІППО, 2009. 92 с. URL : <http://pano.pl.ua/file/book/Krulevets.pdf>.
2. Філінюк В., Білозор Н. Soft skills: готуємо учнів до успішної життєдіяльності. *Учитель початкової школи*. Хмельницький, 2020. № 11-12. С. 9-11.
3. Черкасов В. Інтерактивні методи музичного навчання. *Мистецтво та освіта*. Київ, 2016. № 4(82). С. 17-20.
4. Mahasneh, J.K., Thabet, W. Developing a Normative Soft Skills Taxonomy for Construction Education. *Journal of Civil Engineering and Architecture Research*. 2016. Vol. 3, Issue 5. P. 1463–1486.
5. McClelland D.C. Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*. 1972. № 28 (1). P. 1–14.
6. Moss Ph. Soft Skills and Race: An Investigation of Black Men's Employment Problems. *Work and Occupations*. 1996. № 23 (3). P. 252–276.
7. Mozgalova N. G., Baranovska I. G., Hlazunova I. K., Mikhalishen A. V., Kazmirchuk N. S. Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review*. 5 (S2). P. 317-327. URL : <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1355>.
8. Sarsekeyeva Zh. Ye., Skakova A. K. Determinants of formation primary school students' soft skills. *Bulletin of Karaganda University*. Karaganda, 2020. P. 16-24. URL: <https://rep.ksu.kz/handle/data/9997>.

REFERENCES

1. Metody i priyomy rozvytku intelektualnykh i tvorchykh zdibnostei uchniv pochatkovykh klasiv: metodychnyi posibnyk / uporiad. M. P. Krylevets. [Methods and techniques for the development of intellectual and creative abilities of primary school students]. Poltava, 2009. 92 p. URL : <http://pano.pl.ua/file/book/Krulevets.pdf>. [in Ukrainian].
2. Filiniuk V., Bilozor N. Soft skills: hotuiemo uchniv do uspishnoi zhyttiediialnosti. [Soft skills: we prepare students for successful life]. *Primary school teacher*. Khmelnytskyi, 2020. № 11-12. pp. 9-11. [in Ukrainian].
3. Cherkasov V. Interaktyvni metody muzychnoho navchannia. [Interactive methods of music education]. *Art and education*. Kyiv, 2016. № 4(82). pp. 17-20. [in Ukrainian].
4. Mahasneh, J.K., Thabet, W. Developing a Normative Soft Skills Taxonomy for Construction Education. *Journal of Civil Engineering and Architecture Research*. 2016. Vol. 3, Issue 5, pp. 1463–1486.
5. McClelland D.C. Testing for competence rather than intelligence. *American Psychologist*. 1972. № 28 (1). pp. 1–14.
6. Moss Ph. Soft Skills and Race: An Investigation of Black Men's Employment Problems. *Work and Occupations*. 1996. № 23 (3). pp. 252–276.
7. Mozgalova N. G., Baranovska I. G., Hlazunova I. K., Mikhalishen A. V., Kazmirchuk N. S. Methodological foundations of soft skills of musical art teachers in pedagogical institutions of higher education. *Linguistics and Culture Review*. 5(S2). pp. 317-327. URL : <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5nS2.1355>.
8. Sarsekeyeva Zh. Ye., Skakova A. K. Determinants of formation primary school students' soft skills. *Bulletin of Karaganda University*. Karaganda, 2020. C. 16-24. URL: <https://rep.ksu.kz/handle/data/9997>.